

VARHAISERITYISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiserityiskasvatuksen tavoitteena on havaita, tunnistaa ja arvioida lapsen tuen tarpeet ja järjestää tarkoituksenmukaista kasvatusta ja opetusta lapsen arkeen kolmitasoisien tuen ja inklusioperiaatteen mukaisesti. Tätä työtä tehdään monialaisena yhteistyönä perheen kanssa. Kohdennettu tuki lapsen varhaisina vuosina ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja oppimisvaikeuksien lisääntymistä ja vähentää tutkitusti myöhempää tuen tarvetta.

LAPSEN TUEN JÄRJESTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsen tuen tarpeen huomioon ottamisesta lasten ja henkilöstön lukumäärässä säädetään varhaiskasvatuslain 35 §:n 2 momentissa ja 38 §:n 2 momentissa.

Jos päiväkodissa on yksi tai useampi vammaisen tai 15 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun tuen tarpeessa oleva lapsi, on tämä otettava huomioon lasten taikka 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten avustajaa. Avustajaa ei lueta 1 momentissa tarkoitettuun mitoitukseen. (16.12.2021/1183)

Inklusiivisuus varhaiserityiskasvatuksessa

Lapsen tuen näkökulmasta varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen erilaiset tavat toimia ja mahdolliset tuen tarpeisiin vastataan tarjoamalla lapselle yleistä, tehostettua tai erityistä tukea lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Tuki on pedagoginen ratkaisu, joka kirjataan lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen edun mukaista voi olla järjestää lapsen varhaiskasvatus kevennetyssä tai integroidussa erityisryhmässä. Lapsen tuen tarpeen havaitseminen varhaisessa vaiheessa mahdollistaa oikea-aikaisen ja tehokkaan tuen tarjoamisen.

Inklusiivisia oppimis- ja toimintaympäristöjä kehitetään ja muokataan jatkuvan havainnoinnin ja arvioinnin perusteella. Lapsen osallisuutta, vertaissuhteita ja turvallista kiinnittymistä ryhmään tuetaan jatkuvalla ryhmäytymisellä.

Kolmitasoinen tuki

Tuen tarpeen havaitseminen edellyttää asiantuntemusta lasten yleisestä kehityksestä, havainnointia, dokumentointia ja kykyä arvioida ja kehittää pedagogista toimintaa. Havaintojen pohjalta suunnitellaan mahdollisten jatkotutkimusten tarve. Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatus suunnitellaan tapaamisessa, johon varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu lapsen vanhemmat, varhaiskasvatuksen työntekijän ja lasta arvioineet ja/tai kuntouttavat muut toimijat. Tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti siirtyen joustavasti portaalta toiselle.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät molemmat kunnat erikseen.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea varhaiskasvatuksen perustoiminnassa. Näin ollen jokainen lapsi kuuluu yleisen tuen piiriin. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöstä, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös. Tämän päätöksen tekee varhaiskasvatuksen johtaja.

Tehostettu tuki

Mikäli yleinen tuki ei riitä, lapsi siirtyy tehostetun tuen tasolle. Tällöin lapsen saama tuki on tehostetumpaa, yksilöllisempää ja tavoitteiltaan eriytyneempää kuin yleinen tuki. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Tuen saamisen perusteena ei tarvita lääketieteellistä diagnoosia tai kuntoutuksen tukitoimia. Hallintopäätöksen tehostetusta tuesta tekee aluepäiväkodinjohtaja.

Erityinen tuki

Mikäli tehostettu tuki ei riitä, lapsi siirtyy erityisen tuen tasolle heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Yleisen/tehostetun/erityisen tuen tarvetta arvioidaan jatkuvana prosessina. Tuen tarve voidaan myös purkaa ja siirtyä tarvittaessa tasolta toiselle.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen toimitaan perusopetuslain mukaisesti.

Tuen tasojen tukimuodot

Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisia tuen muotoja ovat mm. ennakoitava päivärytmi, sensitiiviset vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, johdonmukaiset työtavat ja menetelmät. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Rakenteellisia tuen muotoja ovat lapsen tuen tarpeen havaitseminen, ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä henkilökunnan tarkoituksenmukainen lisäkoulutus.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet.

Tehostetun ja erityisen tuen prosessi

Lasten yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi/varmistamiseksi Naantalin varhaiserityiskasvatukseen on luotu kriteerit tuen tasojen määrittämiseksi.

1. Lapsen tuen tarve otetaan puheeksi huoltajien ja tiimin työntekijöiden kanssa. Huoltajalla on myös oikeus puheeksi lapsensa tuen tarve. Tiimissä sovitaan, kuka ottaa asian puheeksi huoltajien kanssa.
2. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tutustuu lähemmin lapseen ja havainnoi ja arvioi hänen toimintaansa omassa lapsiryhmässään.
3. Sovitaan vasukeskustelu ja siihen osallistuvat tahot
 - a. VEO on mukana vasukeskustelussa
4. Tarvittaessa VEO kutsuu verkostopalaverin koolle
5. Verkostopalaverissa luodaan mahdollisimman realistinen kuva lapsen nykytilanteesta (lapsen, perheen, ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta)
 - a. Tuodaan esiin lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet
 - b. Määritellään lapsen tuen tarpeet
 - c. Jaetaan huoltajien ja ammattilaisten vastuut
 - i. Mikä on ollut hyvää ja toimivaa – sitä jatketaan/vahvistetaan.
 - ii. Sovitaan miten tarvittaessa toimintaympäristöä kehitetään/muokataan.
 - iii. Hyödynnetään moniammatillisen tiimin osaamista muun muassa sisällyttämällä lähettävien tahojen antamat vinkit arkeen.
 - d. Seuraavasta verkostokokouksesta sopiminen, sekä osallistujat.
6. Arviointi toteutetaan seuraavan verkostotapaamisen yhteydessä.
7. Sovitut asiat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan
8. Erityisopettaja valmistelee tarvittavat hallintopäätökset
9. Hallintopäätöksen valmisteluun liittyy huoltajien ja lapsen kuuleminen. Lapsen mielipide kirjataan vasuun. Kuuleminen tapahtuu vasukeskustelun ja tuen valmistelun yhteydessä. Kuulemisen tarkoitus on antaa huoltajille mahdollisuus kertoa mielipide päätettävästä asiasta, sekä selvittää suunnitteilla olevan päätöksen käytännölliset vaikutukset. Huoltajan tuomat näkemykset kirjataan vasuun.
 - a. Huoltajat saavat erityisopettajalta kirjallisen Wilmaviestin, kun tuen päätös on valmisteltu. Tämän jälkeen heillä on 14 vrk kuitata valmistelu järjestelmässä. Tuen päätöksen valmistelu katsotaan hyväksytyksi, mikäli huoltajat eivät ole määräaikaan mennessä ottaneet kantaa tuen päätöksen valmisteluun.
 - b. Hallintopäätös on voimassa toistaiseksi. Lapsen tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti. Tuen tason muuttuessa tehdään uusi hallintopäätös.

- c. Tehostetun tuen hallintopäätöksen tekee aluepäiväkodinjohtaja, erityisen tuen päätöksen varhaiskasvatuksen johtaja.
- d. Päätös voidaan purkaa, mikäli tehostetulle tai erityiselle tuelle ei ole enää tarvetta.

Tuen prosessista esiopetuksessa

- Esiopetusikäisen lapsen tuesta tehdään kirjaus Wilmaan (pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma).
- Mikäli tehostettu tuki ei ole riittävä tehdään pedagoginen selvitys, jonka pohjalta laaditaan erillinen erityisen tuen päätös. Erityisen tuen myöntää sivistystoimenjohtaja.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS:sin.

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsi voi kehitysviiveen, sairauden, vamman tai muun merkittävän toimintakykyä alentavan seikan takia tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Hallinnollisen päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja.

Esiopetuksessa lapselle, jolla on pidennetty oppivelvollisuus tai muu erityisen tuen päätös, laaditaan lisäksi HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma).

Ohjeistus pidennetystä oppivelvollisuudesta päättämiseksi

- Suositus tulee yleensä ulkopuoliselta taholta (tyks, lääkäri, hoitotiimi)
- Järjestetään verkostotapaaminen (huoltajat, vo, veo, psykologi, mahdolliset terapeutit ja suosittelija/paperit) Jos lapsi on päiväkodissa, jossa ei ole esikoululaisia ja näin ollen ei omaa koulupsykologia. Lähetä paperit vanhempien suostumuksella koulupsykologeille, jotka tekevät annettujen tietojen pohjalta lausunnon 11 vuotiseen siirtymisestä. Asia pitää aina avata puhelimitse koulupsykologeille!
 - tapaamisessa:
 - i. huoltajien allekirjoitettu suostumuslomake 11 vuotiseen siirtymisestä (liite 1)
 - ii. tulostettu pedagoginen selvitys Wilmasta. Tähän tarvitaan myös huoltajien allekirjoitus
 - iii. lomakkeet i. ja ii. sivistysjohtajalle (Kimmo Kuusimäki 2024)
- Sivistysjohtaja tekee päätöksen, josta kirjallinen ilmoitus tulee vanhemmille ja varhaiskasvatukseen.
- Kirjataan HOJKS, kun sivistysjohtajan päätös on tullut. Kirjaaminen wilmaan vaatii päätöspäivämäärän, ennen tätä ei asiakirjaa pysty tallentamaan.
- Huom. vaikutukset osittaisen hoitovapaan aloittamiseen. Tällä hetkellä: jos lapsi kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, oikeus hoitorahaan alkaa jo esikoulusta ja loppuu kun lapsen kolmas vuosi perusopetuksessa päättyy.

Erityisen tuen lasten siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Perusopetuksessa toimii oppimisen tuen suunnittelun työryhmä (OTUS). Ryhmä koordinoi johtavan rehtorin johdolla lasten sijoittelua kouluun. Sijoittelussa huomioidaan lähikouluperiaate sekä lapsen tuen tarve.

Prosessi siirtymävaiheessa:

1. Esi- ja perusopetuksen siirtymävaiheessa OTUS-ryhmän edustajat (johtava rehtori ja konsultoiva erityisopettaja) ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokoontuvat marraskuussa valmistelemaan niiden lasten siirtymistä kouluun, joilla on erityisen tuen päätös.
2. Käsitellään opetuksen järjestämiseksi välttämättömiä tietoja
3. Koulupuolen konsultoiva erityisopettaja käy tarvittaessa tutustumassa lapseen esiopetuksessa ja käy lapsen ryhmän henkilökunnan kanssa keskustelua lapsen arjesta.
4. OTUS ryhmässä keskustellaan lapsen edun mukaisesta koulupaikasta
5. Päätöksen lapsen mahdollisesta sijoituksesta erityisopetuksen pienluokkaan tekee johtava rehtori
6. Järjestetään verkosto siirtyvän erityisen tuen päätöksen omaavan lapsen asioissa.
 - a. Verkoston kutsuu koolle lähettävä taho, eli esiopetuksen erityisopettaja
 - b. Lapsen tulevasta koulusta kutsutaan mukaan tuleva luokanopettaja ja/tai erityisopettaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita

VARHAISERITYISKASVATUKSEN TYÖNTEKIJÄT JA KOULUTUS

Lapsen tuen tarpeen huomioon ottamisesta lasten ja henkilöstön lukumäärässä säädetään varhaiskasvatuslain 35 §:n 2 momentissa ja 38 §:n 2 momentissa:

Jos päiväkodissa on yksi tai useampi vammaisen tai 15 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun tuen tarpeessa oleva lapsi, on tämä otettava huomioon lasten taikka 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten avustajaa. Avustajaa ei lueta 1 momentissa tarkoitettuun mitoitukseen. ([16.12.2021/1183](#))

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat

Vuonna 2024 Naantalissa on seitsemän varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Heistä neljä toimii konsultoivana erityisopettajana (kveo), yksi integroidussa erityisryhmässä ja kaksi erityisopettajaa työskentelee lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtehtävät:

- toimia varhaiserityiskasvatuksen asiantuntijana sekä osallistua varhaiskasvatuksen henkilökunnan kouluttamiseen
- osallistua tiimipalaveriin ohjaamalla ja konsultoimalla henkilökuntaa
- osallistua päivittäin lapsiryhmätoimintaan ja arjen kasvatustilanteisiin mallittamalla ryhmän pedagogista toimintaa arkipedagogiikan mukaisesti
- antaa lapsille sekä pienryhmä- että yksilöohjausta ja samanaikaisopetusta tiimin henkilökunnan kanssa
- havainnoida ja arvioida lapsen ja lapsiryhmän toimintaa, oppimista, kehittymistä ja opetusjärjestelyjä
- Ehkäistä oppimisvaikeuksia
- tukea yksikön tiimien toimintaa ja yhteistyötä varhaiserityiskasvatuksen näkökulmasta

- vastata erilaisten tukitoimien järjestämisestä yhdessä tiimin ja muun henkilökunnan kanssa siten, että inkluusio toteutuu
- tehdä yhteistyötä perheiden ja monialaisten asiantuntijatahojen kanssa lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi ja huolehtia lapsen ohjaamisesta tarvittaviin tutkimuksiin, kuntoutukseen tai muun tuen piiriin
- osallistua monialaisiin työryhmiin
- laatia ja päivittää varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajien avustajasopimukset yhdessä ryhmän ja aluejohtajan kanssa

Näiden tehtävien lisäksi konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien tehtäviin kuuluvat

- toimiminen pedagogisena johtajana alueen esihenkilön kanssa
- mukanaolo koko kunnan varhaiserityiskasvatuksen koordinoinnissa ja ohjaamisessa
- Varhaiserityiskasvatuksen asiantuntijuuden tuominen joustavan esi- ja alkuopetuksen kehittämistyöhön.
- varhaiserityiskasvatuksen kehittäminen ja tarpeen arvioiminen varhaiskasvatuksessa
- koko kunnan erityispalvelutarpeen ja saatavuuden arvioiminen
- tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatusjärjestelyihin osallistuminen
- varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajien valintaan ja heidän sijoitteluunsa osallistuminen

Varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajat

Varhaiserityiskasvatuksessa toimii kahdeksan vakituista varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajaa. Heidän tehtävänä on toimia ryhmäavustajana tai yksittäisen lapsen henkilökohtaisena avustajana.

Ryhmäavustajan tarve arvioidaan, kun

- muu tuki ei riitä
- ryhmässä on useampia vaativia erityistä kasvatusta ja opetusta tarvitsevia lapsia, jotka ilman avustajaa tarvitsisivat kahden lapsen paikan; ryhmässä jossa on ryhmäavustaja, ei ole kahdenpaikkalaisia
- mikäli on kyse lapsen tai lapsiryhmän turvallisuudesta

Henkilökohtaisen avustajan tarve arvioidaan, kun

- muu tuki ei riitä
- lapsi tarvitsee fyysistä avustamista (esim. hoidollinen tarve, kehitysvamma, näkö- tai kuulovamma, monivammaisuus, vaikea CP-vamma, jne.)
- lapsi tarvitsee sosiaalista avustamista (esim. ADHD, autismi, sosiaalisen ja tunne-elämän vaikeudet, jne.)
- lapsi tarvitsee runsaasti tukea kommunikointiin ja kielelliseen kehitykseen (esim. vaikeat kielihäiriöt, monimuotoinen kehityshäiriö, jne.)

Avustajien sijoittumista ryhmiin suunnitellaan kveo-tiimissä keväisin, kun syksyn lapsiryhmät ovat muodostettu. Avustajan tarvetta ryhmässä arvioidaan jatkuvasti toimintavuoden aikana.

Varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajan tehtävät määritellään syksyisin avustajasopimuksessa. Avustajasopimus tarkistetaan ja päivitetään tarvittaessa.

Varhaiserityiskasvatuksen täydennyskoulutus

Henkilökunnan jatkuva kouluttautuminen parantaa koko varhaiskasvatuksen laatua ja lisää valmiuksia kohdata myös tukea tarvitsevia lapsia sekä heidän perheitään. Varhaiskasvatuksen koulutustyöryhmä kartoittaa varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutustarpeita ja suunnittelee ja järjestää koulutustilaisuuksia. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu koulutustyöryhmään, jotta koulutuksia suunniteltaessa voidaan paremmin ottaa huomioon henkilöstön tarve erityisopetuksen ja -kasvatuksen tietojen ja taitojen lisäämiseen ja vahvistamiseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien ammatilliset tapaamiset

Tapaamisia järjestetään kerran kuussa sovitun aikataulun mukaisesti. Käsiteltävät asiat valmistellaan etukäteen. Tapaamisten tavoitteena on kollegiaalinen tuki haastavien tilanteiden ratkaisemiseksi sekä ajankohtaisten asioiden käsittely ja valmistelu.

YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA SEKÄ MONIALAISEN YHTEISTYÖN TOIMINTAMUODOT

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa lapsen tarvitseman tuen suunnittelu ja toteuttaminen. Yhteistyön tavoitteena on eri toimijoiden kanssa vahvistaa yhteistä ymmärrystä lapsen tarvitsemasta tuesta.

Avoin yhteistyön perusta huoltajien kanssa alkaa varhaiskasvatuksen arjen toiminnasta lapsen ryhmän työntekijöiden kanssa. Mikäli lapsen kasvussa tai kehityksessä herää huolta, asia käsitellään yhdessä huoltajien kanssa ja tarvittaessa kutsutaan mukaan erityisopettaja.

Sovitut asiat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Yhteistyössä voidaan hyödyntää myös moniammatillista osaamista.

Varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanina toimii hyvinvointialue Varha. Varhasta varhaiserityiskasvatuksen monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat tarvittaessa puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, terveyskeskuspsykologi, terveydenhoitaja, lääkäri, lapsiperhepsykologi, sosiaalityöntekijä, perheohjaaja, avohuollon ohjaaja, kuntoutusohjaaja tai muu tutkiva taho.

Lisäksi monialaisen yhteistyön kumppaneita ovat kaupungin muut toimijat sekä tarvittaessa seurakunnat ja erilaiset järjestöt.

Varhaiskasvatusikäisten lasten ja perheiden tuen ja toimintakyvyn ohjausryhmä

Ohjausryhmän keskeiset tehtävät ovat:

- vastaa lapsen ja perheiden kasvun ja oppimisen tuen ja toimintakyvyn työstä varhaiskasvatuksesta esikouluun
- vastaa kuntakohtaisesta lapsen tuen ja toimintakyvyn työn seurannasta, arvioinnista ja kehittämisestä
- vastaa varhaiskasvatuspalvelua käyttävien lasten ja heidän perheidensä osalta lasten hyvinvointisuunnitelman sisällöstä
- perehtyy valtakunnallisiin lapsen tuen ja toimintakyvyn suuntauksiin ja ohjeisiin sekä tiedottaa tarvittavia muita toimijoita.

Naantalın kaupungin edustajat:

- Kutsujana varhaiskasvatuksen johtaja
- Konsultoitujen varhaiskasvatuksen erityisopettajien edustaja
- Varhaiskasvatuksen esimies
- Perusopetuksen edustaja
- Kutsuttuna järjestöjen edustaja, hyvinvointikoordinaattori.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen edustajat:

- Ennaltaehkäisevä perhetyön edustaja
- Toimintakykyä tukevien palveluiden edustaja
- Soihdun edustaja
- Lapsiperheiden sosiaalityön edustajat
- Neuvolan edustajat
- Perheneuvolan edustaja
- Koulupsykologien edustaja
- Perhekeskuspäällikkö

HYVINVOINTIALUEEN TARJOAMAT PALVELUT LAPSIPERHEILLE

Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha tarjoaa varhaiskasvatuksen asiakasperheille perhetyötä tukena lapsiperheen arkeen. Apua pyritään tarjoamaan perheelle ajoissa ja oikea-aikaisesti. Perhetyötä tekevä henkilö voi tarvittaessa osallistua myös vasu-keskusteluihin ja verkostoihin. Varhan perhetyöntekijän työskentelystä ei synny erillistä asiakkuutta. Palvelu on luottamuksellista ja maksutonta peruspalvelua neuvolan, varhaiskasvatuksen ja opiskeluhuollon rinnalla Naantalın alueella. Vanhemmat/ huoltajat voivat itse ottaa yhteyttä Varhan perhetyöntekijään. Yhteydenotosta voi sopia myös neuvolan tai varhaiskasvatuksen kanssa.

Varhan perhetyöntekijään voi olla yhteydessä kun:

- perheessä kaivataan keinoja arjen kasvatustilanteisiin

- lapsen kehitykseen liittyvät asiat mietittyvät
- uusi arki vauvan synnyttyä ei löydä muotoaan
- uniasiat haastavat
- oma jaksaminen huolettaa
- tarvitset apua muuttuneessa perhetilanteessa

Perhetyötä tehdään lisäksi avoimissa palveluissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu toimintaan säännöllisesti osana tiimiä.

Myös varhaiskasvatuksen sosionomi voi toimia linkkinä varhaiskasvatuksen ja perhepalveluiden välillä.

Lapsiperheiden kotipalvelu. Lapsiperheiden kotipalvelulla tarkoitetaan tilapäistä perheiden arjessa selviytymisen tukemista kotona tehtävällä työllä. Palvelu on lastenhoitoapua ja sen ohessa arkiaskareista huolehtimista.

Lapsiperhepsykologit

Lapsiperhepsykologille ohjautuu asiakkaita oman yhteydenoton, neuvolan ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen kautta. Lapsiperhepsykologien asiakaskuntana ovat alle kouluikäisten lasten perheet, mutta lapsiperheiden sosiaalityön asiakastyössä psykologit työskentelevät kaikenikäisten lasten ja nuorten ja heidän perheidensä kanssa.

Varhaiskasvatuksesta asiakkaat ohjautuvat lapsiperhepsykologille pitkälti varhaiskasvatuksen erityisopettajien kautta. Henkilökunta voi tehdä yhdessä vanhempien kanssa lähetteen lapsiperhepsykologille. Lapsiperhepsykologin työnkuvaan varhaiskasvatuksessa kuuluu työskentely perheiden, vanhempien, lapsen ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Lapsiperhepsykologiin voi ottaa yhteyttä, kun on esimerkiksi huolta lapsen sosio-emotionaalisesta kehityksestä, vanhempien jaksamisesta tai parisuhteesta, tai kun perhettä on kohdannut kriisi kuten esimerkiksi perheenjäsenen sairastuminen, vanhempien avioero tai kuolemantapaus.

Neurolapsykologi

Neurolapsykologi on käytettävissä alle esikouluikäisten lasten taitoja arvioitaessa silloin, kun on herännyt huolta lapsen iänmukaisesta kehityksestä. Psykologi toimii osana neuvolan moniammatillista työryhmää. Varhaiskasvatus voi konsultoida neurolapsykologia nimettömänä tai vanhempien luvalla nimen mainiten. Neurolapsykologi on mukana lasten kehitystä tukevien suunnitelmien rakentamisessa mm. varhaiskasvatuksen ja kodin yhteistyöpalavereissa. Psykologisiin tutkimuksiin ohjaututaan em. yhteistyön tai moniammatillisen työryhmän kautta.

Koulupsykologit

Tavoitteena on sujuva siirtymä esiopetuksesta kouluun, tarvittaessa monialaisena yhteistyönä. Esikouluikäiset lapset ohjautuvat koulupsykologin palveluiden piiriin esikouluvuoden syksyllä, pääasiassa varhaiskasvatuksen erityisopettajien kautta. Koulupsykologi arvioi ja suunnittelee lapsen koulussa tarvitsemia tukitoimia; lähikoulun edellytyksiä huomioida lapsen erityistarpeita yhdessä vanhempien, varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja koulujen erityisopettajien kanssa. Esikouluikäisten kohdalla koulupsykologi voi olla mukana myös kuntoutussuunnitelman tarkistamisessa.

Puheterapeutit

Naantalin alueella asiakkaita palvelee kaksi puheterapeuttia. Puheterapiaan tullaan yleensä neuvolan läheteellä ja varhaiskasvatus voi tehdä arviointipyyynnön neuvolaan. Vanhemmat voivat myös itse ottaa suoraan yhteyttä puheterapeuttiin. Puheterapian tavoitteena on ennaltaehkäistä, tutkia ja kuntouttaa puheen ja kielen häiriöitä sekä niihin liittyviä vuorovaikutuksen pulmia.

Puheterapiapalvelujen muotoja ovat tutkimus, ohjaus, neuvonta, seuranta ja terapia. Jonkin verran järjestetään myös ryhmämuotoista puheterapiaa. Tarvittaessa puheterapeutti voi ohjata asiakkaan jatkotutkimuksiin esim. toimintaterapeutille tai psykologille. Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa on myös tärkeää, puheterapiassa opeteltuja taitoja voidaan harjoitella myös varhaiskasvatuksessa. Puheterapeutit järjestävät noin kolme kertaa kaudessa Teamsissa ”tietotunteja” varhaiskasvatuksen henkilöstölle, joissa käydään läpi keinoja tukea esimerkiksi kielellisiä taitoja tai vuorovaikutusta varhaiskasvatuksen arjessa.

Puheterapian määrä terveyskeskuksessa on maksimissaan noin 20 kertaa vuodessa jaksotettuna kahteen jaksoon, joiden välissä on taukoa. Jaksotuksella taataan useammille puheterapiaa tarvitseville tasapuolinen palvelu. Tauot terapiasta auttavat lasta myös sisäistämään opittuja taitoja ja ylläpitämään motivaatiota. Osalle lapsista (esim. yksittäiset äännevirheet) riittävät ohjauksen käynnit harvakseltaan (esim. 1x/kk). Jos lapsi tarvitsee enemmän puheterapiaa, anotaan puheterapia Kelan vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Toimintaterapeutit

Toimintaterapia on osa lääkinnällistä kuntoutusta. Toimintaterapialla tuetaan lapsen toiminnallisten taitojen kehitystä ja osallistumista ikävaiheeseen kuuluviin toimintoihin, näitä voivat olla esim. päivittäiset rutiinit ja leikkiminen.

Toimintaterapeutin arviointiin tullaan neuvolan läheteellä tai varhaiskasvatus voi tehdä arviointipyyynnön neuvolaan. Toimintaterapeutin arviointi sisältää vanhempien haastattelua, erilaisten arviointimenetelmien käyttöä ja tehtävien tekemistä sekä lapsen toimimisen havainnointia. Kotoa ja varhaiskasvatuksesta saatu tieto lapsen selviytymisestä arkipäivän tilanteissa on tärkeää.

Arvioinnin pohjalta lapselle suunnitellaan mahdolliset koti- ja päiväkotiharjoitusohjeet sekä tarvittaessa yksilölliset ohjausjaksot. Toimintaterapian toteutus vaihtelee yksittäisistä arviointi- ja ohjauksen käynneistä pidempiin terapiajaksoihin. Toimintaterapiassa tuetaan lapsen kehitystä toiminnallisilla menetelmin. Menetelmät valitaan arvioinnissa asetettujen tavoitteiden sekä lapsen kiinnostuksen mukaan. Toimintaterapiassa harjoitellaan mm. leikin ja toiminnan suunnittelua ja toteutusta, tarkkaavuuden suuntaamista ja ylläpitämistä, vuorovaikutustaitoja, ohjeiden mukaista toimintaa, motorisia taitoja, kädentaitoja ja hahmottamista. Yhteistyö kodin ja päiväkodin kanssa on tärkeää, jotta harjoiteltavia taitoja tuetaan samoilla keinoilla lapsen eri toimintaympäristöissä. Tarvittaessa toimintaterapeutti voi ohjata lapsen jatkotutkimuksiin puheterapeutille, psykologille tai fysioterapeutille. Varhaiskasvatuksen tarpeisiin vastaa tällä hetkellä yksi Varhan toimintaterapeutti.

Lastenneuvolan terveydenhoitajat

Laajennettua 4-vuotiaiden lasten neuvolatarkastusta toteutetaan Naantalissa varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan yhteistyönä. 4-vuotiaiden terveystarkastukseen kuuluu terveydenhoitajan Lene - tutkimus (leikki-ikäisten 2½ – 6-vuotiaiden lasten neurologisen kehityksen arviointi), lääkärin tarkastus sekä vanhempien täyttämä Voimaperheet -kyselylomake. Voimaperheet on toimintamalli, joka on

kehitetty neuvolaikäisten lasten käytösongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja digitaaliseen, ennaltaehkäisevään hoitoon.

Varhaiskasvatuksessa täytetään 3-6-vuotiaista ICF-lomake, johon on kirjattu havainnot lapsen toimintakyvystä varhaiskasvatuksen arjessa. Havainnoista keskustellaan aina vanhempien kanssa, jonka jälkeen ICF-lomake lähetetään sähköisesti neuvolaan. Tämän yhteistyömuodon tavoitteena on mahdollisimman eheän kuvan luominen lapsen toimintakyvystä eri ympäristöissä.

4- ja 5-vuotiaista lapsista neuvola lähettää palautelomakkeen varhaiskasvatukseen.

Monialainen konsultaatio- ja arviointiryhmä MONARK (entinen Lasten kuntoutusryhmä LAKU)

Monialaisessa konsultaatio- ja arviointiryhmässä lapsen asioita käsitellään moniammatillisesti perheen luvalla (erilliset lupalomakkeet neuvolaikäisille ja kouluikäisille). MONARKISSA:ssa ammattilaiset konsultoivat toisiaan ja tekevät yhteistä suunnitelmaa lapsen tarvitsemista tutkimuksista ja tukikeinoista. Tutkimusten jälkeen lapselle laaditaan tarvittaessa lääkärin toimesta kuntoutussuunnitelma ja se toteutetaan aina yhdessä perheen ja tarvittavan ammattilaisverkoston kanssa.

MONARK-kokoukset toteutuvat kahden viikon välein. Jokaisen lapsen asioiden käsittelyyn on varattu 10 minuutin aika. Lapsen voi lisätä listalle ydinryhmään kuuluva jäsen; lääkäri, terveydenhoitaja, terapeutti tai psykologi. Lapsen listalle lisäävän työntekijän tulee aina pohtia, keitä asiantuntijoita (varhaiskasvatus, koulu, sosiaalipalvelut ym) tarvitaan asian käsittelyssä ja informoida heille etukäteen kokousaika sekä jakaa heille kokouksen teams-linkki.

Soten ulkopuoliset asiantuntijat hyväksytään teamsin odotustilasta kokoukseen silloin, kun lapsen asioiden käsittely aloitetaan. Tällä tavoin varmistetaan tietosuojaan liittyvät tekijät. Ydinasioihin sisältyy lapsen arjessa esille tulevat haasteet ja oma arvio tarvittavista tukitoimista. Asian käsittely ja suunnitelma kirjataan potilastietojärjestelmään lapsen tietoihin ja kuntoutukseen osallistuvat toimijat toteuttavat suunnitelmaa sovitun aikataulun mukaan.

Toimintaohje varhaiskasvatuksesta esiopetukseen nivelvaiheeseen:

Mikäli asiakas ottaa yhteyttä terveydenhuoltoon ja pyytää itselleen terveydenhuollon ammattilaisen lausuntoa esiopetuspäätöksen muutoksenhakua varten.

Huoltaja ohjataan ensisijaisesti ottamaan yhteyttä, joko lapsensa varhaiskasvatuksen opettajaan tai konsultoivaan erityisopettajaan. Tarvittaessa terveydenhuollosta voidaan myös olla suoraan yhteydessä konsultoivaa erityisopettajaan. Mikäli yhdessä erityisopettajan kanssa arvioidaan, että lapsen terveydentilaa on tarve käsitellä tarkemmin, kutsuu erityisopettaja kokoon joko

1. lapsen verkoston ja/tai
2. pyytää asian ottamista käsittelyyn lasten monialaiseen *konsultaatio- ja arviointiryhmään (MONARK)*, jossa edustettuina ovat keskeiset terveydenhuollon toimijat.

Näin turvataan jokaisella lapselle/huoltajalle yhdenmukaiset toimintatavat. Erityisopettajan tehtävä on saamiensa tietojen pohjalta huolehtia, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ja/tai tuen

päätöksissä on riittävällä tasolla kuvattu kasvatuksen ja opetukseen tai sen järjestelyihin mahdollisesti vaikuttavat näkökulmat.

Palvelutarpeen arviointi: Soihtu-tiimi

Sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen arviointi toteutetaan Varsinais-Suomen hyvinvointialueella alueellisissa Soihtu-tiimeissä.

Palvelutarpeen arvioinnissa sosiaalialan ammattilainen selvittää asiakkaan kanssa, millaista apua ja tukea asiakas tarvitsee. Tarvittaessa tämä tehdään monialaisesti, esimerkiksi yhteistyössä terveydenhuollon kanssa.

Asiakasohjaus Soihtuun voivat olla yhteydessä myös viranomaiset, jotka tarvitsevat konsultaatiota sosiaalihuoltoon liittyvissä asioissa.

Asiakasohjaus Soihtu ottaa vastaan kiireettömät sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot ja lastensuojeluilmoitukset sekä vastaa Pyydä apua -yhteydenottoihin. Ensisijaisesti kiireettömät yhteydenotot ja lastensuojeluilmoitukset tehdään sähköisesti. Terveystieteiden osastolla olevissa asioissa tulee ottaa yhteyttä terveystieteiden palveluihin.

Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkuus alkaa palvelutarpeen arvioinnilla, jonka aikana sosiaalityön ammattilaiset kartoittavat yhdessä perheen kanssa perheen kokonaistilanteen ja sopivat tukitoimista.

Palvelutarpeen arviointi aloitetaan hakemuksen, lastensuojeluilmoituksen tai pyynnön perusteella **sähköisen kanavan kautta: www.varha.fi, sähköinen asiointi**. Yhteydenoton lapsi tai vanhempi voi tehdä myös soittamalla Varhan alueen 5 yleiseen **palveluohjausnumeroon 02 410 7305** (arkisin klo 8.30-15). Palvelutarpeen arvioinnin enimmäisaika on kolme kuukautta. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella lapselle voidaan aloittaa lapsiperheiden sosiaalityön asiakkuus tai lastensuojelun asiakkuus. Palvelutarpeen arvioinnin aikana lapsi perheineen voidaan myös ohjata muiden palvelujen piiriin, kuten neuvolan perhetyöhön.

Lapsiperheiden sosiaalityöntekijät

Lapsiperheiden sosiaalityö tukee lapsen hyvinvointia sekä tukee ja ohjaa vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lapsiperheiden sosiaalityö pyrkii ehkäisemään perheiden ongelmia varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat ovat ehtineet kasautua. Lapsiperheiden sosiaalityö tekee perheiden tukemiseksi yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja muiden perheen palveluiden kanssa.

Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkuus.

Jokaisella lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaana olevalla lapsella on omatyöntekijä. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijä tai omatyöntekijän työpari on sosiaalityöntekijä. Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkuus on perheelle vapaaehtoinen ja perustuu yhteistyöhön ja yhdessä asetettuihin tavoitteisiin. Lapsiperheiden sosiaalityön tukitoimia voivat olla muun muassa sosiaalityö, sosiaaliohjaus, perhetyö, kotipalvelu, tukihenkilö tai tukiperhe.

Lastensuojelun asiakkuus.

Lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Jokaisella lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella on hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Lastensuojelun tukitoimia ovat edellä kuvattujen lapsiperheiden sosiaalityön tukitoimien lisäksi muun muassa tehostettu perhetyö ja sijaishuollon tukitoimet.

VARHAISERITYISKASVATUKSEN KEHITTÄMISKOHTEET JA TOIMENPITEET 2024-2028

Naantalissa moniammatillista yhteistyötä kehitetään ja suunnitellaan perhetalomallin mukaisesti. Tavoitteena on yhteisen toimintakulttuurin luominen siten, että inkluusio toteutuu kaikkien lasten osalta.

Tulevaisuuden perhetaloissa varhaiserityiskasvatus on osa palvelukokonaisuutta, jossa toteutuu

- laaja-alainen eri toimijoiden yhteisöllinen toiminta ja toimintakulttuuri
- monipuolinen lasten ja perheiden hyvinvointia lisäävien palveluiden edistäminen, sosiaali- ja terveydenhuollon jalkautuminen
- oppimisen erityispalvelut
- kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tuki

Rakenteelliset toimenpiteet

1. Kevennettyjen ryhmien vakiinnuttaminen osaksi varhaiserityiskasvatuksen toimintaa integroidun ryhmän rinnalla

Iso lapsiryhmä on pienen lapsen kehitykselle haaste. Tutkimuksissa on osoitettu, että isot ryhmät vähentävät lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja lisäävät keskittymisvaikeuksia.

Kevennetty ryhmä

- Lapsen tuki järjestetään inklusioperiaatteen mukaisesti pääsääntöisesti lapsen lähipäiväkodissa osana arjen toimintaa
- Kevennetty ryhmä voidaan perustaa vuosittain 1-2 yksikköön alueellisen tarpeen mukaan
- Kevennettyjen ryhmien sijainti ja rakenne määritellään veojen ja esimiesten kesken
- Ryhmäkoko määräytyy lasten tuen tarpeiden mukaan
- Ryhmän keventäminen on tukitoimi lapselle sinänsä
- Tavoitteena, ettei kevennetyn ryhmän lapsimäärää lisätä toimintakauden aikana
- Henkilökunnan tulee olla hyvin perehtynyt ja motivoitunut tukimenetelmien käyttöön
- Ryhmän opettajana työskentelee varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja. Lisäksi ryhmässä voi tarvittaessa olla myös avustaja

Integroitu ryhmä

- Erityistä tukea tarvitsevat lapset valikoituvat ryhmään kuntoutuspaikoille verkostoyhteistyöllä koko kaupungin alueelta
- Ryhmässä työskentelee aina erityisopettaja

- Tukea tarvitseva lapsi saa erityisopetusta päivittäin
- Ryhmän koko 12 lasta, joista enintään 5 on erityistä tukea tarvitsevaa
- Tukilapsilla ei ole kuntoutuksen tarvetta

2. Tuen tilastojen kehittäminen

Luodaan käytännöt ja mallit, joilla huolehditaan tarvittavien tuen tilastojen ajantasaisuudesta. Tärkeitä vuosittaisia päivämääriä muun muassa 20.9. ja 31.12.

3. Tarkistetaan ja tarkennetaan nivelvaiheiden yhteistyö ja tiedonsiirron käytännöt

- VALMO
- Joustava esi- ja alkuopetus – veon rooli

Sisällölliset kehittämiskohteet

1. Ihmeelliset vuodet

Kaksi konsultoivaa erityisopettajaa on käynyt Ihmeelliset vuodet TCM-ryhmänhallintaohjelma - koulutuksen. Menetelmä on esitelty varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Kartoitetaan ryhmien kiinnostus ja sitoutuminen toimimiseen sen pohjalta omassa lapsiryhmässä. Ihmeelliset vuodet-mallin käyttö juurrutetaan osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

Koulutetaan konsultoivista erityisopettajista Ihmeelliset vuodet-kouluttajia Naantalin varhaiskasvatukseen, jotta henkilökunta saa lisää tutkitusti toimivia keinoja lapsiryhmän hallintaan. Tavoitteena on positiiviin keinoin edistää lasten ja ryhmän hyvinvointia, kiinnittää huomiota ryhmässä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, kasvattaa lasten itsetuntemusta ja itsetuntoa

2. Monikielinen varhaiskasvatus ja suomi toisena kielenä S2

Henkilökunnan perustietotaitoa suomi toisena kielenä – opetuksesta, kielen oppimisesta varhaiskasvatuksen arjessa sekä monikulttuurisuuden ymmärtämisestä lisätään lapsen kotikieli huomioiden.

Kielet opitaan parhaiten arjessa, joten koulutusta ja konsultointia pitää tarjota säännöllisesti. Tarvittaessa vasu- ja verkostopalaveriisiin kutsutaan tulkki yhteisen ymmärryksen takaamiseksi.

3. Neuropsykiatrinen osaaminen

Tavoitteena on, että jokaisella varhaiskasvatuksen erityisopettajalla on riittävästi neuropsykiatrista osaamista. Koulutus tuo lisää tietoa ja valmennuksen tuomaa näkökulmaa pystyy hyödyntämään erityisopettajan työssä.

4. Nopea tuki

Luodaan varhaiskasvatukseen ns. Nopean tuen malli. Mallin avulla tuetaan ryhmää, jossa ilmenee äkillisiä haasteita.

Huolen herätessä kartoitetaan ensin ryhmän arjen toimivuus. Tarvittaessa voidaan kohdentaa konsultoivien erityisopettajien työpanosta ryhmään, ryhmälle voidaan tarjota työnohjausta tai henkilöstöresurssin lisäystä hetkellisesti.

5. Yhteistyön kehittäminen Hyvinvointialue Varhan kanssa

Luodaan yhteisiä toimintamalleja lasten varhaiskasvatuksen arkeen ja tuen prosesseihin.

6. Kuvien ja tukiviittomien aktiivinen käyttö päivittäisessä toiminnassa

Naantalissa kuvien ja tukiviittomien käyttö kuuluu yleiseen tukeen ja on kirjattu Naantalin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Näiden tukimuotojen entistä aktiivisempi käyttö jokaisessa lapsiryhmässä on varhaiserityiskasvatuksen tavoite. Kuvien ja viittomien monipuolinen käyttö tukee lasten toiminnanohjauksen, tarkkaavaisuuden ja kielenkehityksen harjoittelussa.

Tämä vaatii erityisopettajilta jatkuvaa henkilöstön ohjaamista ja tukemista. Tukiviittomakoulutuksia järjestetään tarpeen mukaan. Taidon ylläpitäminen vaatii jatkuvaa viittomien käyttöä arjessa.